

JOSEBA INTXAUSTI

50 urte euskal kulturako ekintzan eta eragintzan

Paulo Agirrebaltzategi

Niretzat ohore handia izatearekin batera pozgarria izan da Joseba Intxaustiren gorazarre-berbalditxo hau prestatu eta zuen aurrean emateko aukera izatea. Hemen aurkeztuko dudan gure gizonaren argazia oso eskematikoa izango da halabeharrez.

1. Datu biografiko laburrak

Joseba Intxausti Rekondo Seguran jaio zen 1936ko uztailaren 27an, Francoren altxamendua hasi eta egun gutxitara, Andresen eta Doloresen semea.

Lehen ikasketak Seguran egin zituen –askotan gogoratu ohi du maitasunez eta oroitzapen onez hango eskola publikoan garai hartan izan zuen Gotzon Egaña maisu euskaltzalea–. 12 urte beteberriak zituela Arantzazura (Oñati) joan zen (1948), bertako seminarioan fraidetarako ikasketak egiteko. Handik Forura aldatu zen, batxilergo-ikasketak jarraitzeko (1950); gaixotuta, denboraldi batez ikasketan lanak eten egin behar izan zituen zoritxarrez.

1954-55 fraide frantziskotarretan nobizio-urtea bete ostean, Erriberriin egin zituen Filosofiako ikasketak (1955-1958) –ikastetxeko *Gure Izarra* barne aldizkari euskaldunaren zuzendaria izan zen bertan–. 1958an ostera Arantzazura itzuli zen, bertan lau urtez teologia-ko ikasketak egiteko. –*Jakin* aldizkariaren eta Jakin talde zabalaren urteroko batzarreen zuzendaritza eraman zuen urte haietan (1959-1962).

Frantziskotar apaiz eginda, Forura bidali zuten, seminarioko irakasle 1962an: euskal eta erdal literaturak irakatsi zituen. Fraidegaitzako barnetegia utzita, Euskal Herri zabaleko bere lehen esperientzia izan zuen Bikaiain: gogoangarria, horrelako lehen esperientziak izan ohi direnez.

Bizkaian bi urte eman ostean, Kataluniara aldatu zen, eta Bartzelonako Unibertsitate Zentralean egin zituen Historiako ikasketak (1964-1969). Historian lizentziatuta, Unibertsitate bereko irakasle izan zen (1969-1970).

Atsegin eta etorkizun onekoa zuen hango irakasletza lagata, 1970ean Euskal Herrira itzuli gura izan zuen. Arantzazun kristau Elizen historia irakastearekin batera, “Jakín” argitalpenen zuzendaritza hartu zuen eta Jakín taldea osatzeko ardura: lehenengo Arantzazutik eta gero Tolosan bizi zela (1971).

“Jakín” argitalpenen zuzendari izatearekin batera, *Anaitasuna* aldizkariaren zuzendaria izan zen (1973-1974). 1977an UZEIren eraikitzea gidatu zuen; eta *Jakin* talde osoarekin batera Donostiara bizitzera eta lanera aldatuta, UZEIren zuzendaria izan zen lehen bost urteetan (1977-1982). 1987-89 urteetan *Euskal Hitz*, Euskararen I. Erakusketa Orokorren zuzendaritza eraman zuen, Eusko Jaurlaritzaren izenean; era berean *Euskara Denona*, Nafarroako Euskarari buruzko I. eta II. Erakusketa Orokorrak antolatu zituen (1989 eta 1992), Nafarroako Gobernuaren izenean. 1991-1992 urteetan

EUSENOR (Euskal Entziklopedia Orokorra) proiektuaren sustapen sozio-instituzionalaz arduratu zen.

1993an Hélène Handalian paristar-armeniarrarekin ezkondu zen... –Josebaren ondoan euskaraz ondo ikasi du berak–. 1994tik aurrera Kulturaren Aldeko Euskal Fundazioko Idazkaria da. –Esan dezadan, bide batez, emazteaz eta Euskal Herriaz gain, horiekin batera, jakina, beste bi maitasun aparteko badituela Josebak: Bizkaia eta Katalunia, hain zuzen ere, Seminarioko barnetegi luzearen ostean kanpora hegan egin ostean beharreko eta gizarte-harremanetako bere lehenengo bi ezkongaiak horiek–.

50 urteko ibilbidean etengabe jardun da euskalgintza eta euskal kulturgintzako eta euskal historiako lanetan: irakasle, ekintzaile, eragile, ikertzaile eta idazle, 1955ean filosofiako ikasketak hasi zituenetik, 1956an *Gure Izarra*-ko bere lehen artikulua argitaratu zuenetik, 1957an aldizkari beraren zuzendari izan zenetik, eta batez ere 1958an *Jakin* aldizkariaren eta taldearen zuzendari bihurtu zenetik. Berak aitortzen duenez, fraide izatera heldu ere, mutikotan euskara lanetan trebea agertu zelako heldu omen zen fraide izatera; osterantzean, beraren gaixoaldia zela eta, seminarioko fraide arduradunek etxera bidaltzeko arriskutan egon baitzen.

Josebaren biografiako datu harrigarri horiek horrela entzunda, agian uste izan lezake batenbatek sakabanatuta ibili dela gure gizona bere hainbeste beharleku eta zereginetan. Hurragotik ikusita, ez dago horrelakorik. EUSKARA eta HISTORIA bi ildo nagusiek funtsezko batasun sendoa ematen diote Josebaren biografiari; biak elkarrekin gurutzatuta doaz gainera. Hortxe jardun du bien arteko tirabiraren erdian askotan. Eta ibilbide osoan kotxe bat erabili du nagusiki: JAKIN –bertako idazlanari dagokionez, aldizkariaren lehen 25 urtetan 50 bat artikulua argitaratuak zituen, bere izenez nahiz Iturrioz eta bestelako ezizenez–. Bestelako kotxez ere baliatu izan da, bai, baina Jakin-ena beti eskura edukiz.

Datorren urtean, 2006an, hain zuzen, beteko dituzte 50 urte *Jakin* aldizkariak eta taldeak. Nik neuk Jakin-en proiektu berriak zirela eta, izan nuen Josebarekin lehen harremana, 1970. urte hartan. Bera Arantzazun bizi zen Jakin-en zuzendaritza ostera hartu berria; nik Zarautzen niharduen, oso behin-behineko beharrean. Josebaren “idazkariak” bidali zidan gutun bat, ea Jakin-en proiektu berrietan parte hartzeko gertu ote nengoen; gutunaren atzealdean, Josebak berak honako berba hauek ipini zituen: “Hori da nere sekretarioak dioena, neuk bakarrik izenpetzen badizut ere. (...) Egingo dizut ikus-talditxo bat laister eta hitzegingo dugu”... Hortxe hasi zen bion arteko lankidetzaren historia.

2. JAKIN: aldizkaria, liburuak, hiztegiak

1958an agertu zen Joseba Arantzazura, Teologia ikastera. *Jakin* aldizkaria hiru urte lehenago sortua zen; eta horren lehen zuzendari Iñaki Baztarrikak, zuzendaritza eskuz aldatu nahi eta, berehala ipini zituen begiak Josebarengan nonbait. Honela dio hark: “... me reuní con Joxeba Intxausti. Joxeba además de inteligencia superior y dominio extraordinario del idioma, gozaba del respeto de los estudiantes y facultad. Era serio, responsable, con dotes de mando y organización. Podía liderar, que es la parte más importante, al igual que llevar eficientemente la parte administrativa. Aceptó la responsabilidad”. Eta *Jakin*-en bigarren zuzendari bihurtu zen 1959-1962 urteetan, Arantzazu laga arte.

“Nosotros seguimos colaborando y dejamos que mentes nuevas le dieran a Yakin el carácter que debiera tomar de acuerdo a los tiempos y circunstancias”, gaineratu zuen Baztarrikak bere txostenean. Eta hala izan zen, zeren eta Josebak berak zuzendutako lehen zenbakian idatzi baitzuen “Illobira bultzaka” artikulua entzutetsu hura, non Orixeren eta bestelakoen “jatorrismoaren” bideitsua –bere ustez euskara heriotzara zeramana– salatu baitzuen eta, ostera, zientzia eta teknika

modernoak adierazteko euskara praktikoa eta erraza erabiltzea defenditu, eta euskarak nazioarteko terminologia bereganatu beharra aldarrikatu, benetan euskara kultur hizkuntza moderno bihurtuko bagenuen, alor eta maila denetara zabaldua. *Jakin* aldizkaria bestelako bidea urratzen hasi zen ordutik, gerora UZEIren terminologia jorratzera eta Euskal Unibertsitateko euskara tekniko-zientifikora eramango gintuena.

Foruko ikastetxeko irakasle eta Bartzelonako Unibertsitateko ikasle-irakasle jardun zen 8 urteetan (1962-70) ez zuen ahaztu eta laga *Jakin* aldizkaria, eta idazten jarraitu zuen, 1969an debekatu zuten arte. Eta 1970ean, J. M. Torrealdaik lagatzean, ostera hartu zuen bere eskuetan *Jakin*-en gidaritza, aldizkaririk ezean, “*Jakin*” liburuen proiektu handia abian jartzeko: *Jakin* sorta, *Jakin* liburu sorta, *Jakin* bide eta... *Jakin* hiztegiak sailak.

Bost urtean lortu zuen *Jakin* taldea Tolosan osatzea, hainbat liburu argitaratzearekin batera. Hiztegi tekniko-berezituen –horrelaxe deitzen genituen orduan– programan lehenengo *Natur Zientziak* kaleratu zen (1976), eta ordurako beste zenbait abiatuta zegoen: Ekonomia, Fisika, Kimika, Teologia, etab. Hiztegi tekniko-berezituen proiektu erraldoi hori aurrera eramateko sortu zuen *Jakin*-ek UZEI, Joseba Intxaustiren gidaritzapean. Eta bera izan zen horren lehen zuzendaria, bost urtez.

1977an UZEIko zuzendaritzak ardura osoa eskatu zionean ere, *Jakin* taldeko lagun eta *Jakin* aldizkariako lankide bizi eta langile jarraitu zuen. 1989-90 urteetan ostera hartu behar izan zuen aldizkariaren zuzendaritza behin-behinekoa. Eta 1990ean aldaketa juridikoa izan zuenean *Jakin* taldeak, erakundearen Administrazio kontseilukide izendatu zuten, eta baita aldizkariaren Erredakzio-kontseiluko ere, gaur arte.

3. JAKINetik UZEIra: Euskararen modernizazioa

Josebak, aipaturiko “Illobira bultzaka” artikuluan, hiru ideia nagusi ageri ditu: a) *Euskarak kultur hizkuntza behar du izan*: “Euskera kulturaz bakarrik salba dezakegu”, berak dioenez, eta ez herri literatura jatorraz –jatorzaletasuna–; horretan Jakin-en hasieratiko asmotik ziharduen Josebak. b) *Euskarak kultur hizkuntza praktikoa behar du izan*: gaurko kultura praktikoa (zientzia, jakintza eta teknika modernoak) adierazteko tresna; horretarako egokituz eta baliatuz bakarrik, eta ez euskara euskarengatik soilik ikasiz eta erabiliz eta euskaltzaleentzako soilik idatziz –hizkuntz formalismoa–, biziko da euskara. b) *Euskarak kultur hizkuntza praktikoa erraza behar du izan*: irakurle gero eta gehiagorentzat idatzia eta ez garbiaren garbiaz –garbizaletasuna– irakurle gehienentzat ulertezin bihurtua; zientzia modernoek landuriko lexiko eta hizkera teknikoak bereganatu behar dituela, alegia, euskarak.

“Kulturagabeko izkera illobira doa bear-bearrez” gaineratuz, *Jakin* aldizkariak ez zuela euskara ikasteko izan behar adierazi zuen argi, euskal kultura sortzeko baino, gaur-gaurko gaiak erabiltzearekin batera, euskara praktikoa eta erraza erabiliz.

Jakin aldizkariarentzako programa ziharduen agertzen Josebak, ordura arte aldizkarian bertan nagusituriko joera garbizale eta neologismo-zalearen aurka (ik. Joxe Azurmendi, “Jakín: Euskal kulturaren bideak lantzen” artikulua luzea, in *Euskera*. VIII-IX, 1963-64, 336-373 or.). “Intxaustiren eraso” deitzen du Joxe Azurmendik hark egindako kritika (352. or.).

Baina, bestalde, Josebaren kezka hobeto ulertzen da, *Jakin*-en zenbaki berean Orixek idatzi zuena kontuan badugu: “Ba-du euskerak bere edertasuna non agertu: ele-eder edo literaturan, izate-gaiean edo metafisikan, eder-legetan edo estética, izkeran edo gramatikan. Utzi detzagun kimika ta olakoak, oriek ez baitira giza-izkuntza yatorra.

Oriek ez dute batere edertu inongo izkuntzarik. Itsusitu bai, gogotik. (...) Ortara ezker, iakingai oriek erabili detzagun beste edozein izkuntzetan” (“Mea culpa” eta “Quos ego”, in: *Yakin* 9 (1959, Pazkoaldikoa), 92-93. or.).

Garbi dago Josebaren eta Orixeren iritzien ezberdintasunaren gakoak: Josebak zientzia eta teknika moderno guztietarako gura zuen euskara praktikoa eta erraza; Orixe, barriz, literaturarako eta haren batean filosofia eskolastikorako (eta agian giza zientzietarako?) gura zuen euskara jatorra. Ez zen guztiz berria, ordea, eztabaida hori. 1949-1951 urteetan ildo berekoa erabilia zuten Luis Villasantek eta Ignazio Omaetxebarriak *Cantabria Franciscana* aldizkarian: Literaturako euskara tradizional “iradokiorraren” eta zientzietako euskara moderno “adierazkorraren” arteko tirabira nabarmendu zen eztabaida horretan.

UZEIren lehen urteetako historian berriro azaleratu zen arazoa. Bazeuden, izan ere, euskal kulturako protagonista batzuk euskarak aurrenik literatura behar zuela esaten zutenak, eta ez hiztegiak.

Bestelako iritzia agertu zuen gure olerkari Bitoriano Gandiagak. Bere poesigintzarako beharrezkotzat jotzen du berak hiztegiak eta terminologoen egiten duten beharra, “horiek direlako bereiziki poetaren oinoharrikotako tresnaren fabrikatzaile”. Baieztapen hori Euskaltzaindiaren aurrean emandako eta *Euskera* aldizkarian argitaraturiko titulu guztiz adierazgarriko honetan dator: “Irakurtzen ari naizen azken poesiaz”. Zein zen poesia hori? *Natur Zientziak* hiztegia. Lexikologoen eta terminologoen fabrikaturiko hitz zehatz eta moderno material gordina behar du poetak, horiek “espíritu mailako esanguratan eraiki” ahal izateko, Gandiagaren iritziz (ik. *Euskera* XXIII, 1978237-246).

Gandiaga pozik eta liluratuta etxeratu zen UEUko lehen jardunalditik (1973), bertako berbaldiak entzun ostean, hango hizlariek

fisika, matematika, filosofia eta soziologiako kontzeptuak euskaraz adierazteko zeukaten trebetasuna ikusita: “Hitzen piratak” deitu zituen irakasle horiek, erdaratiko terminologia mailegatua euskarara egokitzen hain trebe ikusi zituelako.

Azken batez, *Jakin* aldizkarian, antzinako 1959an Josebaren artikuluan irekitako bideari eutsi zion UZEIk, horrelako polemiketan nahastu gabe. Kultura modernoaren alor zientifiko eta tekniko “praktiko” guztietan eta Unibertsitatean euskara normaltasunez erabili ahal izateko tresnak lantzen jarraitu zuen: Hiztegi tekniko-berezituak eta terminologia, horretarako hiru baliabide lexikografiko eta terminologiko osagarriok oreka onean onartuz eta finkatuz: a) *Era-torpena*, euskal hiztegi historikoko hainbat sustrai-hitzetatik forma berriak eratuz; b) *Lerrakuntza semantikoa*, euskararen ondare lexikaleko hainbat berba kontzeptu tekniko eta zientifiko berriz hornituz; c) *Mailegua*, erdaratiko berba tekniko modernoak euskarara egokituz.

4. Joseba Intxaustiren bizitzako hainbat ezaugarri

Joseba kazetaria eta editorea agertu zaigu *Jakin*-en, *Anaitasuna*-n eta UZEIn. Baina bestelako hainbat dimentsio ere zuzenean eta bereziki nabarmendu beharrean gara, Josebaren biografian eta beharrean.

4.1. Irakaslea

Frustraziotxo bat badarama Josebak bere bizitzan, berak behin baino gehiagotan aitortu izan duenez: Bartzelonako Unibertsitate Zentraleko Histori irakasletza, bide oso onetik hasi zuena, laga izana. Baina aukerak egin behar bizitzan, eta Euskal Herria eta euskalgintza aukeratu zituen 1970. urte hartan. Arantzazun nolabait jarraipena eman nahi izan zion historiako irakasletzari, baina laster *Jakin*-eko edizioek eta proiektu berriek hartu zuten guztiz, eta irakasletza laga egin behar izan zuen.

Elizen historiaz gain, euskara irakasle ere izan da Joseba, Erriberrin ikasle gazte zenetik bertatik hasita, bere ikaskideei euskal aditza irakasten zien eta. Gero Foruko seminarioan mutilei euskal literatura irakatsi zien; Bartzelonan ere euskal unibertsitarietzat euskara-alfabetatze ikastaroak eman zituen; horiek jarraipena izan zuten, Josebaren ardurapean, Euskal Unibertsitarien Elkarteak Oñatiko Arantzazun antolaturiko udako alfabetatze-ikastaroetan (1972an eta ondokoetan).

4.2. Ekintzailea

Joseba Intxaustiren dohain apartekoetako bat ekimena izan da, proiektu berriak asmatu, landu –“saldu”– eta aurrera bultzatu eta kudeatzeko, horretarako beharrezkoak ziren lankidetzak eta finantza-bideak bilatuz. Nekatu barik asmo eta proiektu berriak diseinatzen dihardu Josebak. Eta zorionez, bere dohain hori euskararen eta euskal kulturaren alde ipini izan du. Horrelako dozenaka proiektu berri eta munta handiko gogoratu beharko genituzke hemen, zehaztasunez idatzi eta kalkuluak egin ostean. zegokionari aurkeztu eta “saldu”, eta sarritan burura eraman izan dituenak.

Eskuetan eduki dugu, 1970ean Jakin-en ardura oster hartu zuenean idatzi zuen txosten programatiko deigarria, begirada luzekoa eta errealista aldi berean. Ondorengo urteetan programa hura zehaztuz, gorpuztuz eta zabalduz joan zen, Jakin taldeko beste lagunekin batera.

Jakin-en barruko proiektu ugarietz gain, UZEIrena nabarmendu gura nuke hemen, seguruenik euskararen inguruko lehen lantegi profesionala –industria– izan zelako, enpresa-irizpideekin eraikia, eta bertako 8 orduko behargin-talde zabalaren inguruan, euskalgintzako eta Unibertsitateko hainbat aditu lankidetzan ipini zuena, hiztegi tekniko-berezituak eta terminologiak lantzeko. Euskararen lehen industria izan zen hura.

UZEIren inguruan Koldo Mitxelenak suspertu zuen polemika famatu haren barruan, arerioak berak aitortu zituen Joseba Intxaustiren enpresari-dohainak, *General Motors*-eko kudeatzailearekin alderatu zuenean. Mitxelenaren ironia polemikoa aparte, egiazko aitortzapeña eta laudorioa egin ziola uste dut.

4.3. Eragilea

Egile (ekintzaile) osoa izan, eragile ere badena, horixe da egile osoa: ekimenak aurrera eramateko laguntzaile eta lankidez inguratu eta horientzako beharra antolatzen dakiena, inoren ekimen eta proiektuak laguntzen dakiena, beste inork aurrera eramateko proiektuak iradokitzen eta esku zabalez bultzatzen dituen.

Josebaren proiektu gehienak kolektiboak, talde-lanekoak eta lankidetzakoak izan ohi dira, eta beraren inguruan bizi izan garenok ondo dakigu edonor harrapatuta gertatzen dela lankidetzaren dinamikan, Joseba tartean eta batez ere gidaritzan dagoenean.

Gure Izarra, Jakin, Anaitasuna aldizkarietako, UZEIren hiztegieta-ko eta bestelako lankidetzako proiektuak gidatzeaz gain, eta lankidetzako hainbat liburutan parte hartzeaz gain, harrigarria da zenbat lankidetzako obra zuzendu duen Josebak –batzuetan erraldoiak–, non lankide ugari batu eta koordinatu behar izan duen; batzuk bakarrik aipatzearren: *Lur eta gizon. Euskal Herria* (1974, 367 or., 13 lankide), *Euskal Herria* izeneko “entziklopedia” (1985, 2 tomo, 1.200 or., 100dik gora idazle aditu, gehi bestelako hainbat zuzentzaile, itzultzaile, etab.), *Arantzazu. Euskal santutegi bat XX. mendean* (2001, 442 or., 34 idazle), *Arantzazu. Ikerlan eta saiakerak XX. mendeko historiaz* (2003, 780 or., 25 idazle), *Segura historian zehar* (2003, 648. or, 35 lankide), *Euskal Herriko Erlijiosoan historia* (2004, 2. tomo, 1.200 or., 56 hizlari eta idazle). Horrelakoetan ez da idazlanen bilketa hutsen geratzen, horiek zuzendu, bateratu eta aurkibide zabalez aberastu egin izan ditu.

Gaur egun, eta 1994tik hona, Kulturarako Euskal Fundazioko Idazkaria da; kultur eragintzako plataforma moduan ulertu du hori ere Josebak, eta hainbat proiektu diruz laguntzeaz gain, eragin ere eragin du bertatik. Ematen du, eman, batzuetan, idazten eta beharra egi-ten lainako “atsegina hartzen” duela, idaztarazten eta beharra eragiten.

4.5. Euskal historiaren ikertzaile eta dibulgatzailea

Historia du Josebak bere zaletasun intelektualik handiena, eta profesionalki horretan jarduterik izan ez badu ere, etengabe sartzen eta itzultzen da historiako ikasketa, ikerketa eta idazlanetara: UEUko historia saileko zuzendaria ere izan zen. Azken urteotan, horretarako astirik gehiago du nonbait, eta esan daiteke ia osorik historiako lanetan murgilduta diharduela.

Bi izan ditu bere alor nagusiak: Euskararen historia soziala eta Euskal Herriko erlijio-historia. Aldizkaritako dozenaka artikulua eta lankidetzako liburutako idazlan ugarietz gain –50 bat kontatu ditugu behintzat–, hainbat liburu sinatu du bi eremuetako batean zein bestean, *Euskara Nafarroan* (1989), *Euskara, Denona* (1989), *Euskal Herria, el país de la lengua vasca* (1991, lau hizkuntzatan argitaratua) *Euskara, euskaldunon hizkuntza* (1992, lau hizkuntzatan argitaratua), *Euskara Araba / El euskera en Alava* (1994), *Mendez Mendeko Historiagiritia. Gidaliburua* (1987), *Euskal historialariak eta frantziskotarrak. Azterketa historiografikoa* (1998), *Gure herriko Frantziskotarrak. Herrietako historia garaikidea* (2002), *Donostiako Egia auzoa* (2004), *Un convento en la ciudad. Historia de los franciscanos en San Sebastián y Egia-Atotxa* (2005), *El claustro vasco. 1875-2000* (Euskal Herri oso-ko ordena eta kongregazioen historia modernoaren sintesia ematen duena, 2005).

Euskararen zein Euskal Herriaren historiaren alorrean irizpide metodologiko hauxe du argi eta garbi bereganatua Joseba Intxaustik:

Euskal Herria beronen batasunean eta osotasunean hartzea ikerketa-eremutzat, historiako gorabeherak ezarritako probintzien arteko zein estatuen arteko mugen eragozpenen gainetik.

4.6. *Euskal gramatikaria eta hiztegegilea*

Jakin-eko artikuluek ez ezik, 1960an argitaratu zuen *Euskal Aditza* liburuak ireki zizkion Joseba Intxaustiri euskalarien munduko ateak, eta 1961ean euskaltzain izendatu zuten. Liburu horren oihartzunaz eta balioaz jabetzeko, adierazgarria da Ignazio Omaetxebarriak bere *Euskera* libururako Joseba gazteari eskatu izana euskal aditzaren paradigmak lantzeko; liburuaren erdiko orrialde mordoska osatzen dute paradigma horiek; Josebak landu zituen, horren autoretza aitortu barik geratu bazen ere. Era berean oso garrantzizkoa izan zen beraren ekarpena Euskaltzaindiko Aditz batuaren Batzordean.

Izatez, Euskararen historia sozialarekin batera eta aurretik ere Joseba euskal gramatikaria eta hiztegegilea izan dugu, eta euskara irakasteko metodologiaz arduratu izan da. Ildo horretatik argitaratu zuen 1965ean *Las siete lecciones de "Euskal Aditza"* koadernoaren. UZEIn, ostera, enpresaren kudeatzeaz gain, historia saileko hiztegi-gintza berezitua gidatu zuen. Ez da agian hain ezaguna, bestalde, baina bai garrantzizkoa, historiako bere idatzien bidez egin duen ekarpena alor horretako euskarazko terminologian –interesgarria litzateke berak edo besteren batek bilduko baligu Josebak bere historiako idazlanetan sortu eta erabili duen euskarazko histori terminologia–.

4.7. ... *eta filosofoa... eta poeta...*

Euskalgintzako talde eta enpresen sortzaile, eragile eta kudeatzaile ezagutu dugun Joseba Intxausti, filosofo ere ageri zaigu batez ere bere urte gazteetan: *San Bonabenturen filosofia* argitaratu zuen *Gure Izarra* aldizkarian (1958an) eta gero Orixerekin aurrez aurre

jardun zen idatziz, metafisikako arazoak eta euskara gaitzat hartuz, *Jakin* eta *Egan* aldizkarietan (1959-60 urteetan). Jakin taldearen lehen liburu *Europa* titulukoan argitara eman zuen “Txina eta Japoi Europaren dirdaripean” idazlana, non Ekialdeko filosofiak aztertzen baititu.

Eta artxibotan eta historiako testu zahar eta liburutan murgildua eta trebatua ageri zaigun Joseba Intxausti poeta ere bada. Hain zuzen ere, argitaratutako bere lehen idazlana olerkia izan zuen: “Mixiolariaren agurra”, 16 urte zituelarik (1952) eta Foruan bizi zelarik Bizkaiko *Anaitasuna* aldizkarian argitara emana. Eta poesiako saririk ere irabazi zuen Espainiako unibertsitarien arteko poesi lehiaketan, euskarazkoan (1965ean).

Gainera poesi kritikan eta edizioetan ere sartu izan da: “Arantzazu-Euskalerrri, ‘Arantzazu poema’”, *Gure Izarra*-n, (1956an) eta *Jakin*-en (4, 1957, 62-28 or.) argitaratua; Antonio Arrutiren olerkien bilketa eta edizioa –*Olerki galduak. Recuperación de un poeta olvidado* (1998)–, haren biografia eta guzti; Manex Erdozaintziren *Hinki-hanka* poesi liburuaren aurkezpena: “Olerki hauen azpi-historiaz” (1995).

5. Joseba Intxausti “mendebaldarra”

Joseba historialariaren eta idazlearen Euskal Herria Euskal Herri osoa dela esana dugu: Hegoalde eta Iparralde, Ekialde eta Mendebalde. Baina, bera Gipuzkoako goierritarra izanik –eta bereziki Athletic zalea izan barik ere– badu maitasunezko joera apartekoa: Bizkaia eta bizkaieraren alderakoa.

Mutikotan Arantzazura joan zenetik bere aldeko izan izan zuen, Hego Euskal Herri osoko mutikoen artean bizi izana –horietako asko bizkaitarrak– eta denen euskara nolabait ezagutzeko aukera. Bizkaiera hurragotik ezagutu eta bizitzeko beta izan zuen bereziki Forura

aldatu zenean, 15 urte zituela. Bizkaieraz entzun eta bizi izan zituen sermoiez eta elizkizunez gain, bertako jendeekiko harremanetan bizkaieraren ederra dastatu ahal izan zuen. Imanol Berriatua izan zuen euskara eta euskal literaturako irakaslea; berarekin hasi zen lantzen batez ere euskal aditza, euskalkietako formak konparatuz; laster bihurtu zen euskal aditzaren irakasle bere ikaskideentzat; eta azkenik Arantzazu, 24 urte zituela, argitaratu zuen bere lehen liburua: *Euskal Aditza. Gipuzko-bizkaierak. Paradigmas verbales y método racional para su estudio* (1960). Bizkaiko aditzean aditua bihurtua dugu, bada, Joseba, gazte-gaztetatik.

Arantzazu laga (1962an) eta Forura bidali zuten fraidegaien –fraidekixen– irakasle. Han bizi izandako bi urte gazteak bereziki gogogarriak zaizkio, irakasletzako eta abadetzako beharrekina batera, Foruan bertan, inguruko herrietan eta Gernikan egin zituen harremanengatik eta bizi izandako esperientziengatik.

1973an, zuzendari barik geratua zen Bilboko *Anaitasuna* aldizkariaren zuzendaritza hartu zuen, Jakin taldearen izenean; eta aldizkariaren egoera ekonomikoa gainditzeko neurriak hartzeaz gain, erredakzio-taldea berrantolatu behar izan zuen; eta horrela, Imanol Berriatua eta beste lankide guztiekin batera, berbideratuta utzi zuen aldizkaria, krisi larrian zegoela hartua zuena.

Amaituz: “Euskararen bidegilea”

“50 urte euskal kulturako ekintzan eta eragintzan” azpitu-lua eman diot berbalditxo honi; beste honetara ere eman nezakeen honen titulu osoa: “Joseba Intxausti, euskaraz armaturik, Kultura modernoaren konkistan”; edota laburrago: “Joseba Intxausti Euskararen bidegilea”.

Izan ere, berak asmatu eta diseinatu zuen Euskal kulturako hainbat pertsonaiaren berri eman digun koaderno-saila, “Bidegileak” ize-

nekoa. Eta berak zuzendu zituen saileko lehen 9 sortak. Seguru nago, koaderno horietako batean leku ondo merezia izango duela, bidegile-
etan bidegileena gertatu zaigulako Joseba, euskalgintzan eta euskal
kulturgintzan.